

KS. PAWEŁ WOLNICKI

DZIAŁALNOŚĆ WYCHOWAWCZA I PISARSKA JÓZEFA MADEJSKIEGO (1691-1746)

U progu XXI w. na półkach z książkami przeważają teksty wydane drukiem w ostatnim stuleciu. W bibliotekach i archiwach, zwłaszcza kościelnych, można spotkać obok nich starodruki i rękopisy. Przedstawiają one poszczególnych autorów w znacznie szerszym świetle wskazując na ich zainteresowania, wykształcenie i drogi poszukiwań badawczych. Takie „skarby przeszłości” pozostawił po sobie Józef Madejski. Postrzegany jest on dziś przede wszystkim jako kaznodzieja. Efekty jego działalności pisarskiej poza wymiarem religijnym mają jednak także wartość historyczną. Niniejszy artykuł ma za zadanie ukazać obok dydaktycznego dorobku spuściznę odkrywającą zainteresowanie przeszłością i plasującą jej autora w kręgu historyków pierwszej połowy XVIII w.

1. Rys biograficzny

Działalność Madejskiego jest istotnie związana z wspólnotą pijarską i zadaniami wyrastającymi z jej założeń. Założyciel Zakonu Kleryków Regularnych Ubogich Matki Bożej Szkół Pobożnych, czyli pijarów, José de Calasanz (Józef Kalasanty) podjął myśl stworzenia bezpłatnej szkoły powszechnej¹. Realizację swojej idei rozpoczął od „Wiecznego Miasta”. Stąd kongregacja rozrastała się tworząc swoje domy w całej Europie. Celem nowoczesnej edukacji według koncepcji pijarskiej było kształcenie „*sapiens et eloquens pietas*”².

Z pracą *Scholarum Piarum* zetknął się podczas swego pobytu w Rzymie kanclerz Rzeczypospolitej Jerzy Ossoliński. Ogromna popularność Zakonu Szkół Pobożnych w środowisku włoskim wzbudziła ciekawość dygnitarza i ukierunkowała go ku poznaniu pijarskiego charyzmatu. W Polsce sprawa edukacji była bowiem przedmiotem niesnasek między jezuitami, a Akademią

¹ J. Buba, *Założyciel pijarów. „Znaki czasu”*, w: *Pijarzy w kulturze dawnej Polski. Ludzie i zagadnienia*, red. J. Buba, Kraków 1982, s. 15-16.

² S. Bednarski, *Upadek i odrodzenie szkół jezuickich*, Kraków 1933, s. 19-21; B. Bieńkowska, T. Bieńkowski, *Kierunki recepcji nowożytnej myśli naukowej w szkołach pijarskich (1600-1773)*, cz. 2. *Humanistyka*, Warszawa 1976, s. 9-14.

Krakowską. Ossoliński spostrzegł więc możliwość likwidacji jezuickiego monopolu w szkolnictwie³. Po powrocie do kraju przedstawił zakon *Scholarum Piarum* ówczesnemu monarsze. Popularność pijarów zyskała uznanie dworu i światlejszej warstwy szlachty polskiej. Do Polski zakon sprowadził Władysław IV⁴. Król oraz pretendujący do roli mecenasa kultury książę Stanisław Lubomirski uczynili niezbędne fundacje dające podstawy materialne funkcjonowania zgromadzenia w Rzeczpospolitej⁵. Rozwijający się zakon Pijarów otrzymał prawo wyłączności wraz z Uniwersytetem Krakowskim, do prowadzenia gimnazjum w Warszawie. W roku 1662 wyodrębniła się prowincja polska, którą wkrótce tworzy kilkadziesiąt domów⁶. Pierwsze kolegium pijarskie powstało w Warszawie⁷.

Sprowadzenie *Scholarum Piarum* do Polski zbiegło się jednak z poważnymi trudnościami wewnątrz zakonu⁸, które nie ominęły terenów Rzeczpospolitej⁹. Z inicjatywy władcy sprawą polskich pijarów zajął się sejm nadzwyczajny obradujący w Warszawie w maju 1647 r., który wysłał do papieża i rzymskich dykasterii szereg listów w tej sprawie¹⁰. Szczególną formą protek-

³ T. Ch. Pijarzy, w: *Encyklopedia kościelna*, Warszawa 1893, t. 19, s. 304.

⁴ S. Biegański, *Szkoły pijarskie w Polsce*, Lwów 1898, s. 1.

⁵ A. Gawlikowski, *Polska w obronie zakonu Pijarów i jego założyciela*, „Nasza Przeszłość” 15 (1962), s. 41. Były to klasztory w Warszawie – fundacja królewska i w Podolińcu na Spiszu- fundacja Lubomirskiego.

⁶ S. Janeczek, *Idealy wychowawcze i dydaktyczne w szkolnictwie pijarskim, a Oświecenie chrześcijańskie. Próba syntezy*, „Nasza Przeszłość” 82 (1994), s. 120; A. Wojtkowski, *Z dziejów szkolnictwa katolickiego dla świeckich (do r. 1918)*, w: *Księga tysiąclecia katolicyzmu w Polsce*, red. M. Rechowicz, Lublin 1969, t. 3, s. 3.

⁷ Oprócz kolegium powstałego w Warszawie, pijarzy zakładają je w Krakowie (1664), Chełmie (1667), Łowiczu (1668), Piotrkowie (1673), Radomiu (1680), Wieluniu (1691), Łukowie (1696), Radziechowicach (1728), Opolu (1743). Na Litwie kolegia znajdują się w Drohiczynie, Lidzie, Lubieszowie, Międzyrzeczu, Wilnie; Katalog Polskiej Prowincji Zakonu Kleryków Regularnych Ubogich Matki Bożej Szkół Pobożnych (Ojców Pijarów). stan na dzień 30 kwietnia 1982 r., Kraków 1982, s. 6 (maszynopis).

⁸ G. Sántha, *Quomodo perventum sit a quarta Congregatione Cardinalium negotiis Scholarum Piarum praepositorum (8 sept. 1645) ad breve reductionis innocentianae*, „Efemerides Calasantianae”, Romae 30 (1961), s. 16.

⁹ Archiwum Kapituły Metropolitalnej w Krakowie - M. Bartnik, *Annales Ordinis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*, s. 410; Biblioteka Czartoryskich w Krakowie, List króla Władysława IV do rektora Akademii Krakowskiej z dnia 23 września 1646 r., rkps 1554, s. 26; List Jana Dominika Orsi do Władysława IV z dnia 21 stycznia 1645 r. oraz z dnia 28 stycznia 1645 r., w: *Epistolario di S. Giuseppe Calasanzio*, Volume nono Supplemento e indicii, Roma 9 (1956), s. 152, 153; Pismo nuncjusza Jana de Torres do kard. sekretarza stanu z dnia 26 października 1646 r., w: „L' Eco dei nostri centenari”, Roma 6 (1946), s. 9; G. Sántha, *Calasanz, las Escuelas Pias y el Duque Jorge Ossoliński*, Revista Calasancia, Madrid 3 (1957) nr 12, s. 278; Tenże, *Sacra Congregatio de Propaganda Fide et Scholae Piae in quinquennio 1644-1648*, „Ephemerides Calasantiannae”, Romae 29 (1960) nr 4, s. 111-112.

¹⁰ Biblioteka Czartoryskich w Krakowie, *Epistolae Regum, Principum et Praesulum in favorem Scholarum Piarum*, rkps 1554, s. 31, 32.

cji był zbiorowy list polskiego episkopatu¹¹. Ostatecznie decyzje Stolicy Apostolskiej przyznały pijarom pełne prawa i przywileje zakonne¹².

Na popularność Zakonu wpłynęła niewątpliwie działalność teatralna¹³. Efektem występów scenicznych miało być formowanie postaw moralnych. W ten sposób zakon Szkół Pobożnych realizował swoją charyzmatyczną misję edukacyjną i wpływał na budzenie powołań do swojej wspólnoty. W środowisku sprzyjającym pijarom wzrastali młodzi przełomu XVII i XVIII stulecia.

Należał do nich urodzony dnia 21 lutego 1691 r. Józef Kazimierz Madejski¹⁴. Pochodził z nobilitowanej rodziny herbu Poraj zamieszkałej w Ziemi Krakowskiej¹⁵. Dom Madejskich należał do kręgu postępowej szlachty doceniającej rolę wykształcenia. Wpływ na rodzinne poglądy wywarło najprawdopodobniej kolegium krakowskie prowadzone przez zakon Szkół Pobożnych, które cieszyło się dużym uznaniem społeczności najbliższej okolicy¹⁶.

Młody Józef Madejski kształcił się u pijarów najpierw w Podolińcu, a potem w Rzeszowie. W dniu 8 września 1705 r. zdecydował, że zasili szeregi zakonu¹⁷. Przyjął wówczas imię Idzi od św. Józefa (Aegidus de S. Joseph)¹⁸. Dla czternastoletniego młodzieńca, żyjącego na początku XVIII w., szukającego celu, sensu życia oraz ideałów ku którym dąży młodość postać hiszpańskiego księdza Józefa de Calasanz stanowiła chrześcijański wzorzec. Ksiądz Kalasanty (1556-1648) oraz jego dzieło zainteresowały wielu młodych sarmatów rozbitej wewnętrznie, skłóconej, zniszczonej wojnami i mało ambitnej kulturowo epoki saskiej.

Zgodnie z charyzmatem *Scholarum Piarum* kształcenie młodzieży męskiej miało dostarczyć pedagogów- wychowawców. Nauczyciele szkół pijarskich w Polsce zdobywali kwalifikacje zawodowe we własnych *profesoriach*.

¹¹ F. Buydecki, *Vita Mathiae Łubieński*, Calisii 1752, s. 171; Pismo sekretariatu Stanu do nuncjusza de Torres z dnia 3 sierpnia 1647 r., „L'Eco dei nostri centenari”, Roma 8 (1946), s. 11.

¹² Breve papieża Klemensa IX „Ex iniuncto Nobis” z dnia 23 października 1669 r., w: Aeg. Madeyski, *Privilegia seu Constitutiones Apostolicae Religionem Clericorum Scholarum Piarum*, Varsaviae 1736, s. 124.

¹³ W. Hahn, *Pijarski teatr szkolny w Polsce*, „Nasza Przeszłość” 15 (1962), s. 200; R. Leszczyński, *Z repertuaru teatru pijarskiego*, w: *Prace Polonistyczne*, Wrocław 1963, seria 19, s. 83; J. Lewański, *Oblicze teatru religijnego w dawnej Polsce*, w: *Księga tysiąclecia katolicyzmu w Polsce*, red. M. Rechowicz, Lublin 1969, t. 2, s. 44; K. Mrowcewicz, *Starożytność – Oświecenie*, Warszawa 1998, s. 154.

¹⁴ L. Picañol, *La biblioteca scolopica di S. Pantaleo di Roma*, Roma 1952, t. 1, s. 123; Tenże, *Repertorium notitiarum calasancianarum*, Romae 1956, s. 11.

¹⁵ H. Stupnicki, *Herbarz polski*, Lwów 1855-1862, t. 2, s. 113.

¹⁶ Archiwum Akt Dawnych w Warszawie, *Visitationes Domus Cracoviensis*, rkps, sygn. 12/14, s. 128.

¹⁷ *Madejski Ae.*, w: *Diccionario Enciclopedico Escolapio*, vol. 2, Biographias de escolapios, Ediciones Calasancias-Salamanca 1983, s. 349.

¹⁸ J. Buba, *Madejski Józef Kazimierz*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk 1974, t. 19, s. 116-117.

Pierwsze z nich zarząd prowincji zorganizował w kolegium podolinieckim w 1648 r.¹⁹. Kapituła Prowincjonalna Warszawska w 1692 r. reorganizując to *profesorium* zdecydowała, że w razie potrzeby będzie mogło powstać drugie kolegium w Rzeszowie. Decyzja taka zapadła jednak dopiero w 1714 r.²⁰

Kolegium Podolinieckie powstało dzięki fundacji starosty spiskiego Stanisława Lubomirskiego, który zobowiązał się wybudować na Spiszu klasztor dla 16 zakonników. Zostali oni zobowiązani, aby zgodnie ze swoim powołaniem nauczali i wychowywali młodzież w duchu pobożności chrześcijańskiej. Wiernych mieli nauczać religii katolickiej przez głoszenie kazań i katechizację. Mieli także osobiste zobowiązanie wobec fundatora, a mianowicie w swoich modlitwach i mszach św. mieli zawsze pamiętać o beneficjancie²¹.

Początkowo w szkole były tylko dwie klasy: *schola legendi* i *schola grammaticae*. Pierwsza z tych klas pełniła rolę kursu przygotowawczego, a druga odpowiadała już szkole średniej. Uczono w niej wszechwładnie panującej łaciny oraz czytania i zasad gramatyki. We wrześniu 1646 r. utworzono syntaksę. Powstała także klasa poetyki i utworzona w 1651 r. klasa retoryki. W 1648 r. dla kleryków i tylko najzdolniejszych świeckich były prowadzone zajęcia z filozofii przez krakowskiego profesora Kazimierza Pietraszkiewicza. Kurs filozofii trwał dwa lata²².

W 1710 r. kolegium podolinieckie zostało opuszczone z powodu wybuchu epidemii. Wydaje się, że właśnie w tym czasie przeniósł się z niego do Rzeszowa młody Madejski²³. Edukacja zakonna trwała bowiem kilkanaście lat. Kolegium w Podolińcu pozostało jednak w pamięci naszego Pijara. Musiał być też żywo zainteresowany jego dziejami, gdyż wspomina nieznanne wydarzenie pożaru z 1684 r.²⁴ Odtąd jednak jego losy splotły się z dziejami kolegium w Rzeszowie.

Kształcenie w kolegiach miało za zadanie przekazać słuchaczom wiedzę z zakresu nauk humanistycznych i filozofii. Kapituła Generalna z 1683 r. określiła czas trwania studiów poprzedzających teologię na sześć lat. Przy czym precyzowała obowiązki zarówno uczniów jak też kadry pedagogicznej. Jeden z dekretów domagał się od kadry profesorskiej wszechstronnej znajomości

---

¹⁹ A. Pitala, *Pijarskie zakłady kształcenia nauczycieli*, w: *Wkład Pijarów do nauki i kultury w Polsce XVI-XIX w.*, red. I. Stasiewicz-Jasiukowa, Warszawa-Kraków 1993, s. 389.

²⁰ Archiwum Akt Dawnych w Warszawie, *Decreta Capitulum Provinciale*, rkps, sygn. 3/8, s. 14, p. 15.

²¹ J. Gulyás, *A podolini piarista kollégium története (1642-1710)*, Budapest 1933, s. 13.

²² M. Gotkiewicz, *Trzy wieki Kolegium Podolinieckiego*, „*Nasza Przyszłość*” 15 (1962), s. 39-40.

²³ E. Fridreich, *II Rákóczi Ferenc és a podolini piaristák*, Szazadban 1910, s. 21.

²⁴ I. Madejski, *Historia życia Wielebnego Sługi Bożego Józefa od Matki Boskiej Kalasancjusza Zakonu Scholarum Piarum, Fundatora y Pierwszego Generała przez Xsiedza Idziego od S. Józefa, tegoż zakonu Teologa napisana w Warszawie*, w drukarni XX Pijarów 1744, br. p. M. Gotkiewicz, dz. cyt., s. 98-99.

nauk humanistycznych. Profesorom filozofii ustawy nakazywały, pod sankcjami karnymi, zapoznawać adeptów z nauką św. Tomasza z Akwinu.

Taki program kształcenia odbył Idzi od św. Józefa, który wstąpił do zakonu pijarów w 1705 r. Najpierw przez dwa lata odbywał nowicjat, a przez następne dwa lata studiował *humaniora* (nauki literackie). Kolejny etap kształcenia dotyczył poznawania „królowej nauk”. Kurs nauk humanistycznych był bardzo istotny dla przyszłych nauczycieli. Kończył się egzaminem sprawdzającym, który decydował o przejściu na kurs filozofii. Studenci słabsi uzupełniali braki lub byli kierowani na arytmetykę. Studia filozoficzne obejmowały: historię filozofii, logikę, metafizykę (ontologię, kosmologię, psychologię i teologię naturalną) i etykę (ogólną i szczegółową). Należy przypuszczać, że to pracowitość Idziego była podstawą jego solidnej edukacji.

Po ukończeniu *profesorium* przyszły nauczyciel musiał zaznajomić się z praktyczną stroną przekazywanej mu wiedzy. Pierwsza więc praktyka szkolna w życiu młodego Madejskiego rozpoczęła się po pomyślnym odbyciu kursu filozoficznego. Jej celem było zbadanie zdolności oraz umiejętności pedagogicznych kandydatów do zawodu nauczycielskiego. Praktyki odbywały się na różnych poziomach klasowych w szkołach prowadzonych przez pijarów. Dobre wyniki uzyskane z praktyki dawały możliwości dalszej edukacji²⁵. Skorzystał z nich odznaczający się pracowitością Idzi od św. Józefa.

Kształcenie w dziedzinie teologii trwało trzy lata. Było jednak uzależnione od egzaminu wstępnego, wynikach nauki w *profesorium*, pozytywnej oceny praktyki nauczycielskiej oraz dobrych obyczajów kandydata²⁶.

Należy zaznaczyć, że zakon *Scholarum Piarum* nie był bezpośrednio zainteresowany działalnością duszpasterską. Dlatego duchowni pijarscy byli przygotowywani do pracy, jako egzaminatorzy prosynodalni, ojcowie duchowni kleru, spowiednicy i teologowie królów, nuncjuszów, prymasów, rodzin magnackich, konwentów zakonnych²⁷. Swoje posłannictwo mieli też realizować, jako nauczyciele pobożności i religii katolickiej obejmując obszary prawa kanonicznego, a nawet historii Kościoła²⁸. Pełnienie takich funkcji wymagało więc przygotowania teoretycznego i praktycznego. Po zakończeniu nauki w kolegiach młody Madejski kształcił się w jedynym wyższym instytucie teologicznym prowadzonym wówczas przez Pijarów w Warszawie od roku 1679²⁹. Tę rolę wypełniało ono przez kolejne 45 lat. Nauka w Warszawskim Studium Teologii Spekulatywnej trwała dziewięć semestrów.

²⁵ A. Pitala, *Pijarskie zakłady kształcenia nauczycieli*, s. 393.

²⁶ Tenże, *Przyczynki do dziejów Polskiej Prowincji Pijarów 1642-1992*, Kraków 1993, s. 39.

²⁷ Archiwum Pijarów w Krakowie, *Catalogus Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Sch. Piarum in Lithuania Provincia erectione eiusdem Anno Domini 1736 conscriptus*- odpis, br. sygn.

²⁸ J. Buba, *Pijarzy w Polsce*, „Nasza Przeszłość” 15 (1962), s. 16-17.

²⁹ S. Biegański, *Szkoły pijarskie w Polsce*, Lwów 1898, s. 3.

Jej celem było przygotowanie młodzieży zakonnej do kapłaństwa oraz kształcenie przyszłych profesorów teologii. Ponieważ młody Madejski ukończył już *professorium* był właściwie przygotowany pod względem humanistycznym i filozoficznym, jako nauczyciel szkoły niższej i filozofii. Swoją wiedzę zgłębiał więc w obszarze teologii zapoznając się teologią dogmatyczną, moralną i pastoralną³⁰.

Gruntowne przygotowanie pedagogiczne i intelektualne naszego Pijara predysponowało go do pełnienia funkcji nauczyciela zgodnie z charyzmatem zakonnym³¹. Uczył więc w istniejących wówczas kolegiach wykładając różne przedmioty: gramatykę, retorykę, filozofię, teologię³². Praca dydaktyczna w kolegiach pijarskich pochłonęła go na najbliższe 20 lat. Obok zajęć z młodzieżą pełnił też rolę kierowniczą w poszczególnych szkołach. Jego wiedzę i umiejętności wykorzystano powierzając Józefowi Madejskiemu kierowanie szkołą łowicką w latach 1728-1730.

Sumienna i systematyczna praca, właściwe wykorzystanie czasu poświęconego na zdobycie fachowej wiedzy dostarczyły Idziemu od św. Józefa wiedzy teologicznej na poziomie odpowiadającym wymaganiom, które stawiano wykładowcom wyższego instytutu.

Stąd władze zakonne zauważając pracowitość i kompetencje Madejskiego powierzyły mu wykłady z priorytetowego przedmiotu -teologii spekulatywnej - w studium w Krakowie. W tym czasie Idzi od św. Józefa zamieszkiwał w kolegium Krakowskim³³.

Uczelnia ta powstała w roku szkolnym 1724/1725³⁴. Na czele instytutu stał rektor Kolegium Krakowskiego, któremu podlegali prorektor, profesorowie oraz ojciec duchowny. W Instytucie Teologii Spekulatywnej w Krakowie w latach 1724-1742 były dwie katedry. W latach 1730-1734 jedną z nich kierował Idzi od św. Józefa pełniąc obowiązki profesora. Katedrę profesora teologii powierzał zarząd prowincji tylko wybitniejszym i doświadczonym nauczycielom.

Zadaniem profesora teologii spekulatywnej było „Należyte wyjaśnienie dogmatów naszej religii katolickiej, mianowicie: czego ona nas uczy, co obiecuje, co nakazuje, a czego zabrania, wreszcie w jaki sposób należy strzec

---

³⁰ A. Pitala, *Przyczynki*, s. 44-45.

³¹ A. P. Thoma Vinās, A. S. Aloysio, *Index bio-bibliographicus CC. RR. PP. Matris Dei Scholarum Piarum*, Romae 1908, t. 1, s. 31-33.

³² A. Horányi, *Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri*, Buda 1808-1809, t. 2, s. 296.

³³ Archiwum Pijarów w Krakowie, Ks. Wawrzyniec Cent, Krótka historia założenia kolegium krakowskiego i inwentarza kościoła Przemienienia Pańskiego w Krakowie, rkps 207, s. 125.

³⁴ Archiwum Akt Dawnych w Warszawie, Decreta Capitulum Provincialium, rkps, sygn. 3/8, s. 20, p. 5; Archiwum Akt Dawnych w Warszawie, Connotationes decisionum capitularium Domus Cracoviensis 1696-1824, rkps, sygn. 12/19, s. 91, 93; Archiwum Akt Dawnych w Warszawie, Decreta Capitulum Provincialium, rkps, sygn. 3/8, s. 20-21; Stanisław Konarski, *Pisma pedagogiczne*, Wrocław-Kraków 1959, s. 116, tyt. 301.

i bronić jej niezbitych prawd. Z tego powodu profesorowie teologii tego tylko powinni uczyć, na czym opierają się główne zasady naszej wiary i przez to można łatwo ją bronić, aby mogli łatwo zbijać i odpierać sofistyczne teorie niekatolików, z którymi kiedyś częściej w życiu stykać się mogą³⁵.

Krakowskie Studium Teologii Spekulatywnej oparło swe wykłady na programie nauczania opracowanym przez Kapitułę Prowincjonalną Rzeszowską w 1705 r. W ciągu trzechlecia wykładowca miał przerobić ze studentami wszystkie traktaty teologiczne. Zostały one podzielone między dwóch profesorów. Należy przypuszczać, że Madejski pełnił obowiązki pierwszego profesora³⁶.

W latach 1724-1750 szkoły pijarskie w Polsce miały swoją własną metodę nauczania wypracowaną w prowincji włoskiej, a zwłaszcza w *Collegium Nazarenum*, o czym świadczy breve papieża Benedykta XIV z 1750 r. Nie zachował się rozkład materiału z tego okresu. Zajęcia odbywały się codziennie. Po zakończeniu przeprowadzonej lekcji następowało utrwalenie materiału. Nie można było przejść do kolejnego wykładu bez repetycji. Metoda ta wymagała od ucznia opuszczenia sali dopiero po przyswojeniu sobie wyłożonego materiału. Ponadto ważnym punktem w edukacji było przeprowadzanie przez profesora miesięcznych dysput o charakterze publicznym lub półpublicznym. Ponieważ w Studium Teologii Spekulatywnej w Krakowie oprócz profesora Madejskiego wykłady prowadził także drugi profesor dysputa inicjowana przez Idziego od św. Józefa wypadła co drugi miesiąc³⁷.

Idzi od św. Józefa otrzymał nominację na profesora teologii, obok profesora Felicjana od św. Szymona, w Studium Teologii Spekulatywnej w Krakowie. W roku szkolnym 1830/1831 uczęszczało na zajęcia sześciu słuchaczy. Pięciu z nich było kapłanami, którzy dodatkowo pełnili obowiązki spowiedników, a jeden nie mający święceń został wyznaczony do katechizacji³⁸.

Profesor Madejski był wykładowcą teologii do 1734 r. Wówczas obowiązki rektora pełnił Stefan od św. Wojciecha Staniewski (1721-1733), a od 1733 r. Bernard od św. Antoniego Mierzeński (1733-1736). Na stanowisku zastępcy rektora w latach 1730-1734 pracowali Eliasz Teofil od Jezusa, Cyryl od św. Krzysztofa, a po nim Cyryl od Najśw. Imienia Maryi. Przekazy źródłowe nie podają jednak nazwiska ojca duchownego. To odpowiedzialne stanowisko z pewnością nie było obsadzone. Najprawdopodobniej funkcję ojca duchownego jako wychowawcy studentów pełnił rektor. Poza zasadniczymi obowiązkami związanymi z przekazywaniem wiedzy profesor Madejski był spowiednikiem osób świeckich. Piastował także w tym okresie zaszczytny urząd kaznodziei w katedrze wawelskiej. Były to jednak jego uboczne zajęcia³⁹.

---

³⁵ E. Piłata, *Przyczynki*, s. 41.

³⁶ Tamże, s. 45.

³⁷ Tamże, s. 48-52.

³⁸ Tamże, s. 71,76,79.

³⁹ Tamże, s. 38-39.

Następnie losy Idziego od św. Józefa związały się z kolegium w Łukowie. Prowincjał zakonu polecił mu kierownictwo szkołą mianując go rektorem. Tę funkcję pełnił w latach 1734-1738⁴⁰. Zdobyte doświadczenie oraz solidność i sumienność w wypełnianiu obowiązków kierowniczych zapewniło mu uznanie i powierzenie obowiązków rektora kolejnego kolegium w Łowiczu 1738-1741⁴¹.

Po kilkuletniej przerwie do studium krakowskiego znów powrócił Madejski. Rektorem był wówczas Józef Jan od św. Stanisława. Były profesor teologii spekulatywnej, został mianowany ojcem duchownym w roku szkolnym 1741/1742⁴².

Do jego obowiązków należało wówczas czuwanie nad obyczajami studentów, spowiadanie ich, pełnienie roli kierownika duchowego. Miał także zajęcia polegające na wykładzie codziennej nauki duchowej. Ojciec duchowny miał także nadzorować swoich podopiecznych podczas zajęć pozaszkolnych. Do jego kompetencji należała troska o należyte wypełnianie swoich obowiązków przez adeptów. Władzy „*pater spiritualis studentium*” podlegali więc zarówno klerycy, jak też kapłani⁴³.

Dobre funkcjonowanie placówek oświatowych podczas zarządzania nimi przez Idziego od św. Józefa, wpłynęło na decyzje władz zakonnych, które ufając jego doświadczeniu i predyspozycjom mianowały go w latach 1743/1744 rektorem samodzielnej pod względem administracyjnym instytucji. Był to konwikt „Szanawianum” w Łukowie utworzony w 1719 r. dzięki fundacji biskupa Szaniawskiego⁴⁴.

Praca pedagogiczna dostarczyła naszemu Pijarowi niewątpliwie wiele satysfakcji. Nauczanie młodzieży i koordynowanie działalności placówek oświatowo-wychowawczych wskazywało na konieczność permanentnego nauczania samych wykładowców oraz poznawania przeszłości.

W okresie pracy pedagogicznej podjął się Madejski zagadnień o tematyce historycznej⁴⁵. Jego zainteresowania ukierunkowały się ku naukom pomocniczym historii.

Potrzebę poznawania historii i wykorzystywania jej podczas pracy związanej z rzetelnym realizowaniem posłannictwa *Scholarum Piarum* widział Idzi od św. Józefa nie tylko w pracy dydaktyczno-wychowawczej, ale także w przepowiadaniu Objawionego Słowa Bożego. Od końca XVII w. pijarzy stali się

---

⁴⁰ Archiwum Pijarów w Krakowie, *Matricula Scholarum Piarum 1742-1867*, br. sygn., s. 22.

⁴¹ J. Buba, *Madejski Józef Kazimierz*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Wrocław- Warszawa- Kraków - Gdańsk 1974, t. 19, s. 116.

⁴² E. Piłata, *Przyczynki*, s. 31.

⁴³ Tamże, s. 30.

⁴⁴ *Madejski Aeg.*, w: *Diccionario Enciclopedico Escolapio*, vol. 2, Biographias de escolapios, Ediciones Calasancias-Salamanca 1983, s. 349.

⁴⁵ H. Pohoska, *Pijarzy-historycy*, w: *Miscellanea Sch. P.*, Varsovia 1948, s. 73 (maszynopis).

popularnym zakonem kaznodziejów, których chętnie słuchano⁴⁶. Równolegle z pracą w szkole Madejski pełnił obowiązki kaznodziei⁴⁷. Najpierw funkcja ta została mu powierzona przez ordynariusza miejsca w kościele kolegiackim w Łowiczu. Przez sześć lat (1724-1730) wypełniał tam misję nauczania. Z mandatu biskupa krakowskiego został także kaznodzieją katedry na Wawelu w Krakowie w latach 1730-1733⁴⁸. Obowiązki te objął wyręczając w tym rektora Stefana od św. Wojciecha Staniawskiego przekazującego Objawione Słowo w latach 1728-1730. Należy jednak pamiętać, że były to zajęcia dodatkowe, które powierzano pedagogom ze Studium Teologii Spekulatywnej w Krakowie.

Po rezygnacji z pracy administracyjnej i wychowawczej pochłonęła Idziego od św. Józefa praca intelektualna związana przede wszystkim z dziejami Zakonu Pijarów i biografią założyciela⁴⁹. Współcześni nazywali go wołem roboczym „*bos laboriosus*” pracy naukowej. Na to miano zasłużył sobie zapewne jeszcze, jako pedagog szkolny. Nadmierny wysiłek i rzetelność w wypełnianiu zakonnych obowiązków, a przede wszystkim ćwiczeń duchowych oraz podjęcie się pracy naukowej, obok codziennych zajęć zleconych wyczerpały siły Józefa, Kazimierza Madejskiego.

Zmaganie się z chorobą przyniosło wymierne efekty. Dotychczas sprawny fizycznie Idzi od św. Józefa tracił wzrok i potrzebował opieki ze strony współbraci. Próbował podjąć leczenie poddając się hospitalizacji u sławnego lekarza Sanguszków w Kolbuszowej. Medycyna wobec postępującej choroby okazała się bezsilna. Zmarł w Kolbuszowej w dniu 27 stycznia 1746 r. Miał wówczas 55 lat. Z Zakonem „*Scholarum Piarum*” był związany od lat 44. Przedwczesną śmierć Idziego Madejskiego wielu współczesnych mu przypisywało nadmiernemu wysiłkowi i pracy⁵⁰.

2. Spuścizna pisarska

Dorobek pisarski Józefa Madejskiego jest dość zróżnicowany⁵¹. Obejmuje on dzieła o charakterze dydaktycznym oraz historycznym. Ważne miejsce

⁴⁶ Biblioteka Jagiellońska, M. Wiszniewski, Wprowadzenie księży pijarów do Krakowa, rkps 5532, s. 4-5.

⁴⁷ J. Juszyński, *Dykcjonarz*, br. wyd., t. 1, s. 270; J. Pelczar, *Zarys dziejów kaznodziejstwa w Polsce*, Kraków 1917, s. 257.

⁴⁸ J. Janocki, *Polonia Litterata*, Wrocław 1750, t. 2, s. 113.

⁴⁹ Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, Zbiory L. Chmaja, t. 37, sygn. III-76, nota 339.

⁵⁰ Archiwum Pijarów w Krakowie, *Liber suffragiorum Podolinensis 1650-1766*, (nekrolog), br. sygn..., s. 207; S. Bielski, *Vita et Scripta Quorumdam e Congregatione Cler. Reg. Scholarum Piarum in Provincia Polona Professorum, Varsoviae 1812*, s. 41-42; E. Marylski, *Wspomnienia zgonów zasłużonych Polaków*, Warszawa 1824, s. 13-14.

⁵¹ Można zauważyć rozbieżność w liczbie podawanych dzieł Józefa Madejskiego: A. Horányi, w: *Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri*, Buda 1808-1809, t. 2, s. 297-299 podaje 15 pozycji. Natomiast K. Estreicher, *Madejski Idzi*, w: *Bibliografia polska*, Kraków 1908, t. 22, s. 24-28 odwołuje się do 19.

w jego spuściźnie pisarskiej zajmują więc głoszone przez niego kazania. To właśnie ten obszar jego pracy pedagogicznej przyczynił się do uznania go za wybitnego kaznodzieję⁵². Twórczość kaznodziejska naszego Pijara domagała się wznowienia wydanych przez niego wcześniejszych zbiorów kazań⁵³. Charakteryzują się one dużymi dysproporcjami jeśli brać pod uwagę ich objętość. Wydanie pojedynczego kazania na kilkunastu stronach należy przeciwstawić pozycjom liczącym 800 stron. Wszystkie, bez względu na objętość, stanowią jednak godne uwagi wskazówki dla homiletów pierwszej połowy XVIII w., a wiernym mogą posłużyć, jako praktyczny poradnik życia cnotliwego w ówczesnej Rzeczypospolitej. Stanowią też cenne źródło ukazujące życie religijne Polski za panowania królów z dynastii wettyńskiej.

Z wydanych drukiem pozycji kaznodziejskich czytelnik może także wnioskować o miejscu głoszenia objawionego Słowa Bożego przez Idziego od św. Józefa.

Okazją do przepowiadania z ambony w kościele franciszkańskim w Łagiewnikach była uroczystość prymicji, która przypadała w święto św. Franciszka Seraficznego w 1728 r. Treść tego kazania wskazywała na sposób życia Świętego, który pozostaje wierny swemu życiowemu powołaniu. Ta nauka miała być zachętą dla nowo wyświęconego kapłana, aby w swojej drodze życiowej brał przykład z tego patrona⁵⁴.

---

⁵² *Idzi od św. Józefa (Madejski)*, w: *Podręczna Encyklopedia Katolicka*, Warszawa 1909, t. 17 i 18, s. 54.

⁵³ I. Madejski, *Rok święty albo święta roczne. Po różnych Katedrach y Kościołach Kazaniami wysławione, a potym dla większej czci y chwaly Boga w Trójcy Jedynego dla zachęcenia Serc ludzkich do nabożeństwa ku Świętym Pańskim, y wielkich cnot ich naśladowania, przez X. Idziego od Świętego Józefa Scholarum Piarum za pozwoleniem starszych do druku podane Roku Pańskiego 1739. Teraz zaś w Roku 1751 powtórnie na instancją wielu przedrukowane w Warszawie. W drukarni J. K. M. y Rzeczypospolitey w Collegium XX. Scholarum Piarum. Kolejne wydanie tego zbioru miało miejsce w 1751 r. Natomiast *Rok kaznodziejski albo kazania na niedziele całego roku wypracowane a potym na większą cześć i chwałę Boga w Trójcy Jedynego na pożytek dusz ludzkich z przydatkiem czworakich kazań postnych przez X. Idziego od Świętego Józefa Scholarum Piarum za pozwoleniem starszych do druku podane Roku Pańskiego 1741*. W Krakowie w drukarni Dominika Sierakowskiego, J. K. M. y Jaśnie Oświeconego Xiążęcia Jegomości Kardynała, biskupa krakowskiego, ordynaryjnego Typografa y Bibliopoleⁿ był wydawany jeszcze dwukrotnie w Warszawie w 1756 r. oraz 1766 r. Por. K. Estreicher, *Madejski Idzi*, w: *Bibliografia polska*, Kraków 1908, t. 22, s. 24-26.*

⁵⁴ I. Madejski, *Kazanie na Święto Wielkiego Wyznawcy Bożego, S. Franciszka Seraficznego przy prymicjach nowego kapłana y licznej poważnego audytora frequencji w Kościele Łagiewnickim W. W. O. O. Franciszkanów odprawione Wielmożnemu y Nayprzewielebniejszemu Jmci X. Aleksandrowi z Walewic na Kurdwanowie Walewskiemu Kanonikowi Łęczyckiemu, Łowickiemu etc. dedikowane przez X. Idziego od Józefa, Scholarum Piarum Prześwietney Kollegiaty Łowickiey Kaznodzieję Roku Pańskiego 1728*. W Warszawie w drukarni J. K. M. y Rzeczy-Pospo: Scholarum Piarum 1728.

Materiał dotyczący przypadających świąt kościelnych został zebrany na 654 stronach, w tomie pt. „Rok święty albo święta roczne”⁵⁵. Z tego zbioru można dowiedzieć się, że miejscem kaznodziejskiej nauki Madejskiego były kościoły m. in. Sióstr Wizytek w Krakowie, katedra łowicka, kościół św. Krzyża w Warszawie, kościół w Piotrkowie [Trybunalskim], kościół OO. Franciszkanów w Łagiewnikach. Nie wszystkie jednak kazania informują o miejscu, gdzie Idzi od św. Józefa głosił Słowo Boże.

Zbiór ten rozpoczyna się od kazań noworocznych, a kończy świętami i wspomnieniami przypadającymi na miesiąc grudzień. Głosi je więc w Wielki Czwartek, Wielki Piątek, w Wielkanoc, Poniedziałek Wielkanocny i Wtorek Wielkanocny, w święto Znalezienia Krzyża świętego, we Wniebowstąpienie Pańskie, Niedzielę Święteczną [Zesłanie Ducha Świętego], Poniedziałek Święteczny, Wtorek Święteczny, na św. Trójcę, Boże Ciało, uroczystość Najświętszego Serca Jezusa, Podwyższenia Krzyża świętego, Dzień Zaduszny, Boże Narodzenie, Pięć Ran Jezusa, oraz z okazji poświęcenie kościoła.

Impulsem do nauczania są dla Madejskiego święta okolicznościowe oraz wspomnienia Świętych Pańskich. Pierwsze głosi podczas obłóczyn zakonnych, „przy solennej introdukcji Najświętszego Serca Jezusowego”⁵⁶, z okazji kanonizacji św. Wincentego a Paulo oraz na prymicjach. Poczet Świętych, których przedstawia w kazaniach Józef Madejski koresponduje z kościelnymi świętami i wspomnieniami. Najwięcej kazań jest o Matce Bożej. Wygłasza je podczas: Nawiedzenia NMP, Matki Bożej Szkaplerznej, Wniebowzięcia NMP, Narodzenia NMP, Najświętszego Imienia Maryi, Matki Bożej Różańcowej, Niepokalanego Poczęcia NMP.

Katalog Świętych otwiera postać św. Agnieszki. Madejski wygłasza kazania o św. Macieju Apostole, Kazimierzu Królewiczu, św. Józefie, św. Wojciechu, św. Filipie i Jakubie, św. Stanisławie biskupie i męczenniku, św. Janie Nepomoucenie, św. Janie Chrzciicielu, św. Piotrze i Pawle, św. Małgorzacie, św. Wincentym a Paulo, św. Marii Magdalenie, św. Jakubie, św. Annie, św. Wawrzyńcze, św. Rochu, św. Bartłomieju, św. Mateuszu, św. Michale archaniele, św. Aniołach Stróżach, św. Franciszku Seraficznym, bł. Janie Kantym, św. Szymonie i Judzie Tadeuszu, Wszystkich Świętych, św. Karolu, św. Leonardzie, św. Marcinie, św. Katarzynie, św. Andrzeju Apostole, św. Barbarze, św. Mikołaju, św. Tomaszu Apostole, św. Wiktorii, św. Szczepanie, św. Janie Ewangelistcie, św. Młodziankach, św. Kajetanie.

Kolejny zbiór kazań Józefa Madejskiego nosi tytuł „Rok kaznodziejski albo kazania na niedziele całego roku wypracowane a potym na większą cześć i chwałę Boga w Trójcy Jedynej na pożytek dusz ludzkich z przydatkiem

⁵⁵ Por. przypis 53 zawierający pełny tytuł dzieła I. Madejskiego.

⁵⁶ I. Madejski, *Kazanie na Dzień Nayśw. Serca Jezusowego*, w: *Rok święty, albo święta roczne*, s. 181-184.

czworakich kazań postnych przez X. Idziego od Świętego Józefa Scholarum Piarum za pozwoleniem starszych do druku podane Roku Pańskiego 1741. W Krakowie w drukarni Dominika Sierakowskiego, J. K. M. y Jaśnie Oświeconego Xiążęcia Jegomości Kardynała, biskupa krakowskiego, ordynaryjnego Typografa y Bibliopole”. Odpowiada on układowi roku kościelnego. Zaczyna się od nauk adwentowych następnie bożonarodzeniowych i obejmuje wszystkie niedziele roku liturgicznego, a więc: niedzielę nazywaną vacat, niedziele wielkiego postu, Wielkanoc, niedziele okresu wielkanocnego, uroczystość Zesłania Duch Świętego, Trójcy Świętej, niedziele po świątkach, a od strony 163 czytelnik może odnaleźć kazania związane z czterdziestodniowym postem. Są to kazania na wszystkie środy, czwartki, piątki, soboty oraz niedziele trwającego sześć tygodni Wielkiego Postu. Zbiór kończy indeks ważniejszych rzeczy.

Nasz Pijar jest też autorem „Kazań Świętłanych Idziego Madejskiego od S. Józefa Scholarum Piarum. Tom 2. Przy łaskawej protekcji Nayiaśnieyszey Maryi Jozefy z Wessłów Sobieski królewiczowey polskiej, y W. X. Litewskiego, Pani Dziedziczney na Pilicy, Smoleniu, Cedrowicach, Bętkowicach, etc, etc. do druku podany roku 1755”. W Warszawie w drukarni J. K. Mci y Rzeczypospolitej XX Scholarum Piarum.

Tym razem ambona posłużyła Idziemiu od św. Józefa do wygłoszenia nauk, które rozpoczyna kazaniem noworocznym, a następną okazją stają się przypadające w ciągu roku święta kościelne i wspomnienia patronów Polski. Józef Madejski mówił do wiernych w dniu św. Kazimierza Królewicza, św. Wojciecha biskupa i męczennika, św. Stanisława biskup i męczennika. Możliwość zaprezentowania swoich umiejętności kaznodziejskich otwarła się przed naszym Pijarem z okazji wizytacji generalnej diecezji przemyskiej, o czym informuje jedno z kazań tego zbioru.

Wskazanie spojrzenia na Kościół i Boga oczami św. Tomasza z Akwinu było wyrazem erudycji i doskonałej znajomości nauki tomistycznej Józefa Madejskiego. Święto Akwinaty było okazją, aby w dwóch mowach podzielić się ze swoimi słuchaczami przekazem współczesnej mu myśli doktrynalnej Kościoła. Uczynił to w: „Metropolis scientiarum D. Thomas de Aquino angelicus Ecclesiae doctor e publico oratorio suggestu ipssa suo nomini sacra die declaratus et declamatus, sub auspiciis praenobilis et spectabilis Domini Matthaei Kostrzewski antiquae Varsaviae praeconsulis meritissimi luci publicae consecratus per P. Aegidum a S. Josepho Scholarum Piarum Anno 1719, Varsaviae typis S. R. M. in Collegio Scholarum Piarum oraz w „Merides scientiarum occidentis errorum D. Thomas Aquinas Ang. doc. ecclesiae in varsaviensis ord. praedic. ecclesia ab exedris proclamatus, Varsaviae typis Scholarum Piarum 1721.

Idzi od św. Józefa, jako teolog, czuł się zapewne do przekazu takich treści uprawniony. Odwoływanie się do filozofii św. Tomasza z Akwinu, jako kontynuatora Bożych zamysłów, zaznacza się bowiem w wielu kazaniach naszego Pijara pochodzących z innych zbiorów.

Praca pedagogiczna z młodzieżą stanowiąca *principium* charyzmatu *Scholarum Piarum* ukazywała dodatnie i ujemne strony ówczesnej edukacji. Dostarczała argumentów do zainteresowania się obszarami nauki, które wymagały większej refleksji ze strony naukowego opracowania. Gruntowne przygotowanie humanistyczne, jakie zdobył Madejski w zakonie pijarów miało swoje reminiscencje w jego zainteresowaniach i dorobku naukowym.

Sam siebie tytułował Idzi od św. Józefa mianem Teologa⁵⁷. Prawdopodobnie było to związane z powierzeniem mu wykładów z teologii spekulatywnej w krakowskim studium. Jednak używanie tego tytułu nie było wyrazem barokowego pompatyzmu naszego Pijara. Wykłady z teologii i powierzone mu stanowisko zobowiązywały do pracy naukowej. Jej efektem było pozostawienie po sobie w rękopisie zamierzonego dzieła *Encyklopedii teologicznej*, która do 1794 r. znajdowała się w bibliotece pijarów w Warszawie.⁵⁸

Odpowiedzialny przed Bogiem i społeczeństwem, wrażliwy na pustkę egzystencjalną pragnął pozostawić po sobie także ślad wieloletniej pracy, którą wykonywał poza podstawowymi obowiązkami wynikającymi z pełnionych przez siebie funkcji. Przede wszystkim ujawnił się jego talent literacki. Powstawały utwory pisane prozą i wierszem. Większość z nich miała charakter utworów panegirycznych lub *poema*. Spuścizna pisarska nawiązywała do ówczesnej kultury podkreślającej przewagę języka łacińskiego w literaturze. Tworzył więc zarówno w języku ojczystym, jak też posługując się *lingua latina*.

Panegiryczne utwory literackie pisane w języku łacińskim powstawały, aby wyrazić wdzięczność osobom ze stanu duchownego i świeckiego. Dwa pierwsze powstały na cześć biskupa Konstantego Szaniawskiego⁵⁹. Także biskup Jan Kazimierz Bokum zdobył wielkie uznanie w oczach Madejskiego, któremu

---

⁵⁷ Por. I. Madejski, *Historia świątobliwego życia*, br. p.

⁵⁸ J. Buba, *Madejski Józef Kazimierz*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Wrocław- Warszawa- Kraków- Gdańsk 1974, t. 19, s. 117.

⁵⁹ 1. I. Madejski, *Ara salutis publicae in asylo pietati, propugnaculum Ecclesiae Petricoviensis Astrae in sacrificium in templo honoris, Illustrissimi Excelentissimi ac Reverendissimi Domini Dni Constantini Feliciani Szaniawski Episcopi Cujaviensis et Pomoraniae Abbatis Wachocensis Polonae Scholarum Piarum Provinciae Protectoris gratiosissimi die ipsu consecrationis ecclesiae cultu devotissimo Collegi Petricoviensis Scholarum Piarum erecta anno Primi in ara Bethlehmiticae rupis pro salute humanae sacrificii DMCCXVIII (1718)*. Varsaviae typis S. R. M. collegi Scholarum Piarum; 2. I. Madejski, *Agnus in Zodiaco Coeli Poloni renovato publicae pacis et felicitatis vere, Princeps; in Castris militantis Ecclesiae Zelo detendendae Fidei Catholicae Dux; in Elysiis virtutum et sapientiae campis exemplo, doctrina, vigilantia Pastor; Celsissimus et Reverendissimus Dominus D. Constantinus Felicianus Szaniawski Episcopus Cracoviensis, Dux Severiae, Provinciae Poloniae et Lithvaniae, Scholarum Piarum Protector Amplissimus, Fideli obsequio, cordium tumulitio in Solenni ad suam ingressu Cathedram Deductus*. Anno a quo empirea terras recreat Dux agnus ab arce Varsaviae Typis S. R. M. Scholarum Piarum (1721).

poświęcił on kolejny utwór panegiryczny⁶⁰. W swojej twórczości znajduje miejsce na epitety pod osobą Mateusza Kostrzewskiego⁶¹ oraz księdza Piotra Doroszewskiego⁶². Piórem chwalił także cnoty ówczesnego prymasa Stanisława Szembeka⁶³. Idzi od św. Józefa stworzył też zbiorowy panegiryk, w którym każdy kolejny utwór dedykuje innej osobie m. in.: Błażejowi Krasieńskiemu, kasztelanowi płockiemu, Konstantemu Moszyńskiemu, Janowi Kazimierzowi Bokumowi, Wienczysławowi Franciszkowi Trzcieńskiemu, Piotrowi Tarło biskupowi poznańskiemu, Stanisławowi Szembekowi, arcybiskupowi gnieźnieńskiemu, Stanisławowi Danhoff, Teodorowi, Andrzejowi Potockiemu arcybiskupowi gnieźnieńskiemu⁶⁴.

⁶⁰ I. Madejski, *Lapis in Montem et Fastigia honoru crescens penes Premisiensem infulam virtutibus pretiosus, penes procancellarias ceras, meritis Luminosus, penes Culmensem, Pomesaniae, Tyaram, Syderibus, admotus; Illustrissimus Excelentissimus Dominus d. Joannes Casimirus de Alten Bohum Episcopus Culmensis, Pomosaniae procancellarius Regni, Abbas Czervenensis etc., penes Auspicatissimum ad Cathedram Ingressu, submisso devinctissimae Provinciae Polonae Scholarum Piarum caractere, perenni Famae inscriptus*. Anno Lapidis angularis Christi 1719. Varsaviae typis S. R. M. collegi Scholarum Piarum 1719

⁶¹ I. Madejski, *Metropolis scientiarum D. Thomas de Aquino angelicus Ecclesiae doctor et publico oratorio suggestu ipsa suo nomini sacra die declaratus et declamatus, sub auspiciis praenobilis et spectabilis Domini Matthaei Kostrzewski antiquae Varsaviae praeconsulis meritissimi luci publicae consecratus per P. Aegidum a S. Josepho Scholarum Piarum*, Anno 1719, Varsaviae typis S. R. M. in Collegio Scholarum Piarum.

⁶² I. Madejski, *Rex libertatis in absoluto scientiarum Regno D. Thomas Aquinas, Angelicus Doctor Ecclesiae in Varsaviensi Ordinis Predicatorum Basilica, Ipsa suo nomini sacra die 7 martii ab exedris proclamatus. Admodum Reverendo Patri Sacre Theologiae Magistro, P. Petro Drogoszewski, Conventus Varsaviensis et Contratae Mazoviae Priori, Ordinario per dioecesim Poseniensem Librorum Censori. Praesentatus*. Per P. Aegidum a S. Josepho Scholarum Piarum, Anno Regis Saeculorum 1720. Varsaviae typis S. R. M. in Collegio Scholarum Piarum.

⁶³ I. I. Madejski, *Princeps in Regno Cordium dolor lachrymarum Primas. Affectuum Pastor. Ad triste feretrum in Basilica Metropolitana Gnesnensi, Celcissimo Principi Illustrissimo Excelentissimo et Reverendissimo D. D. Stanislao in Slupow Szembek, Dei et Apostolicae Sedis Gratia Archiepiscopo Gnesnensi Nato Regni Poloniae et M. D. Lithuaniae Primati primoque Principi Archi-Abbatiae Tinecensis perpetuo Administratori Parentalis*. Ab Apollino Collegio Lovieciensis Scholarum Piarum metro lugubri decantatus Anno Domini 1721. Varsaviae typis S. R. M. Scholarum Piarum; 2. I. Madejski, *Phaenix virtutis sapientiae et honoris felicitate e cineribus mortalitatis, ad perennem posteroru memoriam evolans. Calsissimus et Reverendissimus Dominus D. Stanislaus a Slupow Szembek, Archiepiscopus Gnesnensis, Legatus Natus, Primas Ragni et M. D. Litt. Primusq. Princeps, Abbas Tinecensis etc. etc. Immortali Ecclesiae et Poloniae, elogi; post funera celebratus*. Ex voto grati beneficiorum suorum Collegi Petricoviensis Scholarum Piarum. Anno Renascentis mundi MDCCXXIII. Varsaviae 1723

⁶⁴ I. Madejski, *Gemmae heroum et heroidum principes, praesules, optimates, in Archipelago magnaru prosapiarum lectae, seorsivis primum penegirycis appretiatiae, demum ad nominis et gestorum aeternitatem omnes simul Krasiniani Corvi annuloinsertae. Authore Aegidio Sancto Josepho Scholarum Piarum Sacerdote*. Varsaviae Typis S. R. M. et Reip. in Collegio Scholarum Piarum, anno Unionis Hypostaticae. 1729. Po dedykacji dla Błażeja Krasieńskiego od karty 16 jest nowy tytuł: *Corona coronarum, gemmis miraculorum distincta, et simul sui coronatrix,*

Formę panegiryczną mają także mowy pogrzebowe i ślubne wygłaszane przez Idziego od św. Józefa. Zazwyczaj były one przez niego dedykowane członkom rodzin zgromadzonych na tych uroczystościach⁶⁵.

Panegiryczne utwory nie były tylko czczymi laudacjami, choć powstawały w czasach późnego baroku, gdzie forma przeważała nad treścią. Jednak można w twórczości Madejskiego zauważyć przejście już do nowej epoki. Także treść tych utworów jest wynikiem żmudnego studium związków i koligacji oddających sposób budowania drzewa genealogicznego wybitniejszych członków społeczeństwa⁶⁶. Nasz Pijar włączał te wiadomości w utwory, które wydaje się, że właśnie w formie panegirycznej mogły ujrzeć światło dzienne. Ślady heraldyki w postaci herbowych wizerunków i ich nazwy przekazywał w swojej spuściźnie

---

Augustissima Coeli Regina, Beatissima virgo Maria adorata anno 1717, z dedykacją ad Const. Moszyński, Ord. S. Pauli (A do B2). Od karty 31 kolejny tytuł: Rex libertatis in absoluto scientiarum regno D. Thomas Aquinas proclamatus a. 1720, a od karty 43: Lapis in montem et fastigia honorii crescens Joannes Casim. de alten Bokum Episc. Culm. 1719. Od karty 62: Haeres aviti honoris et gloriae Herois Trzescinsiana, Venceslai Franc. Trzcziński Cast. Rav. celebrata a. 1720. Od karty 75: Agnus in Zodiaco caelipoloni. Od karty 91: Consul et Pontifex Deo et populo sacrificans Petrus Tarlo Episc. Posnan. salutatus a 1721. Od karty 111: Phenix virtutis sapientiae et honoris felici raritate stan. Szembek Archiep. Gnesn. celebratus a 1723. Od karty 124: Plenilunium doloris Stanislai Danhoff Palat. Poloc. Constantiae Donhoffiae de domo Słuszkum observatus a 1732. Od karty 135: Fortuna Regni aRege Augusto III sub avitis crucibus Theodori Andr. Potocki Archiepiscopi Gnesnensis, celebrata a 1726.

⁶⁵ I. Madejski, *Heroina mężna od mądrego Salomona zachwalona, w ostatnich śmiertelności granicach znaleziona, Jaśnie Wielmożna JeyMC Pani Helena z Szamowskich Sołohubowa Łowczyna W. X. L. Podkomorzyna Ziemi Gostyńskiej, Generałowa Woysk Litewskich, Starościna Lochmiańska, Sannicka. Przy żałobnym pogrzebu swego akcie w kościele Oporowskim Wielebnych Ojców Paulinów przez Księdza Idziego od świętego Józefa Scholarum Piarum, Prześwietnej Kollegiaty Łowickiej Kaznodzieję, polskiemu światu ogłoszona. Roku 1727 dnia 9 października. W Warszawie w drukarni J. K. M. Scholarum Piarum. Dedykacja Janowi Sołohubowi, łowczemu Wielkiego Księstwa Litewskiego; I. Madejski, *Korona kolumny y Gryfa z pereł cnót osobliwych, z dyamentów prześwietnych imion szacowna przy weselnym akcie W. JMP. Aleksandra Walewskiego Starosty Wartskiego z W. JM Panną Petronellą Bykowską przez muzy Piotrkowskiego Scholarum Piarum Collegium polskiemu światu do stymy i waloru podana r. 1722; I. Madejski, *Niebo księżycy y Marsa, niebo jedno krwi królewskiej splendorem Nayiaśnieysze pierwszych honorów y fortun światłem wypogodzone przy ślubnych kontraktach Jaśnie Oświeconego na Zbarażu y Wiśniowcu Księcia Jmci Michała Serwancjusza Korybuta Wiśniowieckiego W. X. L. kanclerza, strosy Pńskiego, Gliniańskiego, Wilkowickiego itd. z Jaśnie Oświeconą na Klewaniu Księżną Magdaleną Czartoryską Chorążanką W. X. L. penegirycznym piórem obligowanego fundatorom swoim Nowodolskiego y Dąbrowickiego scholarum Piarum Collegium odrysowane roku 1725 we Lwowie w drukarni Brackiej SSS. Trójcy; I. Madejski, *Ognie tryumfalne w wesolych Himeneusza pochodniach, na herbownych domu Szczukowskiego górach, zwycięskiemu imieniu JWżnej Jmci Panny Wiktoryi Szczuczanki Podkanclerzanki W. X. L. przy ślubnych kontraktach z JWżnym Jmci Panem Janem Stanisławem na Krzywczu Kątskim Generałem Podolskim, Łatyczewskim, Urzędowskim, Balińskim Starostą artylerji koronnej pułkownikiem zapalone przez Apolina Warszawskiego Piarum Collegium polskiemu światu prezentowane roku pańskiego 1719.****

⁶⁶ I. Madejski, *Kazań Świątlnych Księdza Idziego Madejskiego od S. Józefa Scholarum Piarum. Tom 2. Przy łaskawej protekcji Nayiaśnieyszey Maryi Józefy z Wessłów Sobieski królewiczowej polskiej, y W. X. Litewskiego, Pani Dziedzicznej na Pilicy, Smoleniu, Cedrowicach, Bętowicach, etc, etc. do druku podany roku 1755. W Warszawie w drukarni J. K. Mci y Rzeczypospolitej XX Scholarum Piarum.*

nie pisarskiej wplatając je w laudacje na cześć ówczesnych sponsorów, dzięki którym te pozycje mogły zostać wydane i dotrzeć do rąk czytelnika. Dzieła najbardziej poczytne wydawnictwa decydowały się wznosić kierując się komercyjnym celem natomiast treści genealogiczne nie budziły powszechnego zainteresowania. Stąd pozyskanie mecenasa kultury odzwierciedlało nie tylko wkład Idziego od św. Józefa do polskiej nauki, ale także jego menadżerskie zdolności.

Madejski zajął się zbieraniem informacji odnoszących się do życia ludzi w przeszłości. W obszarze jego zainteresowań pozostawali świeccy, ale przede wszystkim pijarzy. Działalność Idziego od św. Józefa wiązała się z uprawianiem biografistyki. Historia pochodzenia człowieka stanowiła przedmiot jego zainteresowania. Pierwsze kroki w tej dziedzinie stawiał pisząc barokowe panegyryki i mowy. Stanowiły one przedpole dla naukowego opracowania przez niego przeszłości rodzin szlacheckich, pojedynczych ludzi, a także wspólnot. Józef Madejski zdawał sobie chyba sprawę z tego, że istotnym elementem kształtującym społeczeństwo, determinującym tworzenie się jego struktur, w tym kongregacji zakonnych i rodów są związki wypływające z pokrewieństwa. Wydzielając te grupy badania genealogiczne pozwalają ustalić koligacje rodzinne poszczególnych rodów szlacheckich.

Pozostawiając życiorysy współczesnych mu księży pijarów budował małą historię swojego zakonu ocalając od zapomnienia działalność tych, którzy pragnęli poświęcić się pracy pedagogicznej ze względu na Boga i bliźniego. Madejski zamierzał bowiem wydać słownik biograficzny zakonu pijarów. Przygotował w 1737 r. rękopis dzieła pt. *Heroes pietatis sive viri e Scholarum Piarum Reigione vitae sanctimonia et eruditione illustres...* zawierające życiorysy 102 członków kongregacji Szkół Pobożnych⁶⁷. Pierwszorzędnym źródłem dla powstania tego dzieła były urzędowe nekrologi obsyłane przez kurię generalną po wszystkich prowincjach.

Pozycja ta obejmowała biogramy różnych zakonników. Znaczna część pracy poświęcona pijarom polskiego pochodzenia lub pracującym na terenie Rzeczypospolitej była już kompletna. Pozostałe życiorysy zakonników innych narodowości wymagały uzupełnienia. Nie wiadomo jednak z jakiej przyczyny praca ta nie została ukończona. Być może liczne obowiązki nie pozwoliły mu dotrzeć do potrzebnych materiałów.

Szczególnie cennym pod względem wartości historycznej pozostał łaciński zbiór praw i przywilejów Zakonu Pijarów obejmujący legaty do 1736. Jest to ówczesny drukowany kopiarz zbierający konstytucje, brevia, dekryty i indulty odnoszące się do Zakonu Pijarów. Dzieło to nosi tytuł „Privilegia seu Constitutiones Apostolicae Religionem Clericorum Regularium Scholarum Piarum Concernentes una cum collecta breviter de eiusdem religionis initiis et progressu historia; appositis etiam quibusdam Apost: et Sacr: Cong: decretis,

---

⁶⁷ Archiwum Generalne Scholarum Piarum w Rzymie, br. sygn..

in favorem dictorum Clericorum latis. Per R. P. Aegidium a s. Joseph eiusdem Religionis Sacerdotem, Rectorem Lucovim nsem collectae ad lucem publicam datae anno domini 1736. Varsaviae typis Regiis et Reipublicae in Collegio Scholarum Piarum. Zbiór ten stanowi więc dokumentację zakonu pijarów opartą na dokumentach proveniencji papieskiej i na korespondencji dyplomatycznej (króla Władysława IV, episkopatu oraz J. Ossolińskiego). Według J. Buby Madejski gromadząc owe *Privilegia* opierał się na dziele morawskiego pijara B. Bartlika pt. „Chronologia historica seu annales Religionis... Scholarum Piarum” obejmującej dokumenty do roku 1647. Praca Idziego od św. Józefa zawiera zatem materiał źródłowy, który służy innym naukowcom zajmującym się historią, nie tylko zresztą pijarów. Korzystali z niej m.in. S. Bielski oraz A. Gawlikowski⁶⁸, a także pracownicy i studenci wyższych uczelni.

Sukcesem historiografii Madejskiego okazało się dzieło *Historia świętobliwego życia Wielebnego Sługi Bożego Józefa od Matki Boskiej Kalasancjusza Zakonu Scholarum Piarum, Fundatora y Pierwszego Generała przez Xsiędza Idziego od S. Józefa, tegoż zakonu Teologa napisana w Warszawie, w drukarni XX Pijarów 1744*. Już niejako we wstępie noszącym nagłówek *Protestacja autora* Madejski zaznacza: „... oświadczam się, y protestuję, że przez to krótkie opisanie życia Wielebnego Sługi Bożego Józefa Kalasancjusza, nie ogłaszam go za Świętego Kościoła Kanonizowanego, ponieważ tych tylko za Świętych y Błogosławionych czcimy, których Kościół Pański Świętymi być ogłosił. Ale tylko żywot Jego do druku podaję, jako prostą ludzką historią na cześć y chwałę Boską, zbudowanie bliźnich, zachęcenie affektu Duchownych zwłaszcza osób, do Cnót naśladowania, wszystko, co się w tym życiu mówi, Kościoła Świętego rozsądkowi podaję”⁶⁹.

Fakty z życia założyciela pijarów wykorzystywał Madejski do swoich kazań. Do tej pozycji mającej charakter ściśle źródłowy odwołują się późniejsi historycy, także współcześni⁷⁰. Podstawą do takiej kwalifikacji są: *Cenzura Theologorum* z 8 października 1743 r.⁷¹ oraz *imprimatur*⁷², na podstawie któ-

⁶⁸ *Madejski Idzi*, w: *Encyklopedia Katolicka*, Warszawa 1880, t. 13, s. 33; A. Gawlikowski, dz. cyt., s. 42-43.

⁶⁹ I. Madejski, *Historia świętobliwego życia*, br. p.

⁷⁰ *Madejski Idzi*, w: *Encyklopedia Katolicka*, Warszawa 1880, t. 13, s. 33.

⁷¹ *Censura Theologorum*. Ex Commissione Adm Reverendi Patris Nostri Ignatij Vladislai a Sancto Stanislao per Poloniam Praepositi Provincialis Scholarum Piarum, Nos infra scripti Librum, cui Titulus Vernaculo idioma: *Historia świętobliwego życia Wielebnego Sługi Bożego Józefa od Matki Boskiej Kalasancjusza Zakonu Scholarum Piarum, Fundatora ab Adm R. P. Aegidio a Sancto Joseph Ordinis Nostri Theologo conscriptum examinavimus nihilque in eo Sanctae Fidei aut moribus bonis vel statui contrarium reperimus. In cuius rei fidem testimonium praesens subscribimus datu Varsaviae mensis 8 octobris 1743*, w: I. Madejski, *Historia świętobliwego życia*, br. p.

⁷² Anontius Grzegorzewski U. J. D. in ecclesia cathedrali Polonien: Archidiaconus, Vicarius in spiritualibus, officialis Varsavien, ac per Ducatum Masoviae Generalis, w: I. Madejski, *Historia świętobliwego życia*, br. p.

rych wydano *Facultas* Przełożonego Prowincji z dnia 20 lutego 1744r.⁷³ Ze-stawienie tych dokumentów aprobacyjnych świadczy o uznaniu „Historii Świą-tobliwego życia Wielebnego Sługi Bożego Józefa od Matki Boskiej Kalasancjusza Zakonu Scholarum Piarum, Fundatora y pierwszego Generała przez Idziego od S. Józefa, tegoż zakonu Teologa napisana” za wiarygodne źródło przedstawiające dzieje zakonu i założyciela Pijarów.

Praca ta składa się z czterech części podzielonych na rozdziały, które wieńczy *Rejestr rzeczy różnych i sensów w tej Historii Życia Sługi Bożego Józefa Kalasancjusza zawartych*. Znajdują się tu dane dotyczące życia, dzia-łalności oraz procesu kanonizacji założyciela Pijarów. Idzi od św. Józefa opi-suje także dzieje Scholarum Piarum⁷⁴.

---

⁷³ *Facultas* Adm R.P. Provincialis Ignatius Vladislaus a scto Stanislao C. R. P. Matris Dei, Schol. Piar. per Poloniam praepositus provincialis. Data nobis potestate ab A. R. P. Nostro Josepho ab Angelo custode praeposito generali, ut vita V. Funadatoris nostri Josephi a Matre Dei, Polonico idiomate, a Patre Aegido a Scto Joseph Religiois nostrae sacerdote, elaborata, typis mandetur, libenter facultatem concedimus, si iis ad quos pertinet videbitur. Datum Var-saviae 1744, die 20 februarii, w: I. Madejski, *Historia świętobliwego życia*, br. p.

⁷⁴ Część pierwsza. Życie Wielebnego Sługi Bożego Józefa od Matki Boskiej Kalasancjusza, Fundatora y Generała pierwszego, Zakonu Scholarum Piarum: O Familii y Ojczyźnie Józefa Kalasancjusza, O narodzeniu dzećństwie Józefa, Józef posłany do lerdy na nauki, w nich się ćwicy, Przenosi się Józef do Akademii Walentskej, a potem do Alcala de Henarez na naukę S. Teologj. Pierwsza Józefa aplikacja u Dworu Gaspara Jana de la Figurea, Bisku-pa Jaccynskega, Józef powróciwszy do domu ciężko choruje, lecz przychodzi do zdrowa uczyniwszy ślub kapłaństwa, na które się święci, Józefa spowiednikiem, Teologiem y egzami-natorem synodalnym Biskup lerdeński czyn, y z nim na wizytę klasztoru Monts Serrat jedzie, Józef umierającemu ojcu swojemu assystuje, potem offcyjałem Trempeńskim zosta-je, Józef wizytatorem Dyecezy Urgieleńskiej ogłoszony, od Gór Preneńskch zaczyna wizytę, Józef offcyjałem generalnym urgieleńskiego biskupa deklarowany, y jako pracuje w Barcyno-ne, Józef z natchnienia wewnętrznego determinuje drogę do Rzymu, y w nią się puszcza; Część druga. Józef do Rzymu przyjechawszy święte nawiedza miejsca, Józef u marka Antoniego Kolumny Kardynała Teologiem y całego Dworu Dyrektorem, Józef wpisuje się w Bractwo Świętych dwunastu Apostołów, Józef wpisuje się w konfraternię Ran świętego Franciszka, y w Bractwo Pomocy, Józef na święto Porcyunkuli do Asyża, a ztamtąd do Loretu peregrynuje, Józef w Konfraternię Katechizmu, albo nauk Chrześcijańskiej wpisuje się, Józef w świętobli-wą Konfraternię Trójcy Przenajświętszej wpisuje się, Józef wprowadza żywot spólny do przed-niejszego Mniszek klasztoru przy kościele świętego Sylwestra, Józef zakonników wielce sza-nuje i kocha, Józef o poratowaniu dziełek ubogich myśli, Część trzecia. Józef szkoły poboż-ne dla ubogich otwiera, Różne Józefa fatygi y prace na utrzymaniu szkół pobożnych, Józef pierwsze prześladowanie cierpi, Józef szkół pobożne na insze wygodniejsze miejsce prze-nosi, Józef z ciężkiego upadku choruje, któremu Bóg ma pomóc, nowych posyła pracowni-ków, Józef przenosi szkoły na miejsce bliskie Kościoła Świętego jendrzeja, y tam spolne z Towarzyszniami swymi zaczyna życie, Józef Pawłowi Piątemu papieżwoi winszuje, Józef dru-gie prześladowanie cierpi, Ociec św. szkołom jego jednego z kardynałów na protektora na-znacza, Józef domowe między nauczycielami swymi zamieszanie uspokaja, osobliwego Opatrzności Boskiej nad sobą doznaie, Jana Garzyyasza, Glicerogo opata i innych przyjmuje, Józef kupuje pałac, blisko kościoła św. Pantaleona, y do niego się wprowadza, Józef szkoły pobożne z luceńską Matki Boskiej łączy kongregacją, Józef do Fraszkatu albo tuskulu po-bożne wprowadza szkoły, z pewnych przyczyn odłącza je od kongregacji Luceńskiej, y osobną z nich ze trzema prostemi ślubami stara się kongregacją, Józef z rąk kardynała Justyniana

Obok rangi historycznej dzieło to ma również wartość dydaktyczną⁷⁵. Przekazuje naukę o cnotach boskich i kardynalnych. Problematyka ta została umiejscowiona w części czwartej (rozdziały 1-10 oraz w rozdziale 11 zawierającym myśli Józefa Kalasancjusza).

Należy wreszcie wspomnieć, że w całej spuściźnie pisarskiej Madejskiego wydanej drukiem są przedstawione herby rodowe możnych świeckich i duchownych, a panegiryk dedykowany Mateuszowi Kostrzewskiemu na odwrocie strony tytułowej zawiera herb magistratu miasta Warszawy. Fakty te przemawiają za zainteresowaniami w zakresie heraldyki obok innych nauk pomocniczych historii. Dzięki więc *Privilegia...*, *Historia...* i biografistycy pozostawionej w znacznej części w rękopisie oraz licznym panegirykom zawierającym elementy heraldyczne i genealogiczne Madejski zasłużył sobie także na miano historyka⁷⁶.

---

nowey Kongregacji przyjmuje suknię, a potem ją na swoich kładzie kolegów, Józef nowicjat otwiera y śluby proste czyni, Nowa Józefa kongregacja pięknie się pomnaża, Józef konstytucje pisze, które Grzegorz XV nie tylko aprobuje, ale też kongregacją jego w zakon trzech ślubów solenych przemieniwszy pierwszym generałem Józefa czyni, Józefa nowy zakon rośnie, któremu Grzegorz XV wielkie taski świadczy, Józef nową w Rzymie, w Genui, w Polustrzy y Ankonie przyjmuje fundacje, Józef do Neapolu idzie i tam pobożne zakłada szkoły, Józef w Hetruryi Florentskim Księstwie swoy osadza zakon, Józef do Niemiec i Czech pobożne wprowadza szkoły, Józef do Sycylii, y Sardynii swoy wprowadza zakon, Józef pod wezwaniem Władysława IV króla polskiego zakonników do Polski posyła, Jako Józef urząd generalstwa sprawował, y jako swoich rządził zakonników, Jak wielkie o szkołach miał Józef staranie, O chorobie sługi Bożego Józefa, o drugiey chorobie Józefa. Część czwarta. O gruntownej wierze Sługi Bożego Józefa, O nadziei y ufności, którą miał w Bogu Kalasancysz, O żarliwości zbawienia dusz ludzkich, o miłości bliźniego, którą miał Józef, O miłości Józefa ku nieprzyjaciółom, Jako w zakonnym ubóstwie kochał się Kalasancysz, O niezmażaney Józefa czystości, O posłuszeństwie Sługi Bożego Józefa, O głębokiej pokorze Sługi Bożego Józefa, O modlitwie i nabożeństwie Józefa, O umartwieniu Sługi Bożego Józefa, O inszych Sługi Bożego cnotach, O niektórych taskach y faworach niebieskich Słudze Bożemu Józefowi od Boga użyzonych, Józef prorockim Duchem przyszłe poznaje rzeczy, y opowiada, Józef dalekie y odległe poznaje rzeczy, y choć nie przytomny na różnych pokazuje się miejscach, Józef różne choroby cudownie leczy, Wielkiey Józefa przeciwko szatana mocy, O wielkiej styńie y opinij Świątobliwości, który miał u wszystkich Józef, Józef od domowych y obcych ciężkie potwarzy, y prześladowania w Sądzie Świętey inkwizycji Rzymskiej cierpi, gdzie się jego niewinność przedziwnym oświeceniem wydaie, Józef bez żadnej winy swoiey od generalskiego suspendowany urzędu, Józef z wielką cierpliwością y na wola Boską rezygnacyą zakonu swego odmianę widzi i ponosi. Część piątą. O ostatniej Józefa chorobie, O szczęśliwym Józefa z tego świata zejściu, O pogrzebie sługi Bożego Józefa, O cudach, y taskach które się pod czas pogrzebu Sługi Bożego Józefa stały, O cudach, które Bóg przez relikwie sługi swego Józefa czynił, Józef po śmierci różnym się pokazuje osobom, Józef niepłodnych y rodzących białogłow osobliwy patron, Józef w różnych potrzebach y niebezpieczeństwach, tych którzy go wzywają ratuje, Niektóre cuda które bóg z Obrazami Sługi Bożego uczynić raczył, O sprawie beatyfikacji y kanonizacji Wielebnego Sługi Bożego Józefa, tudzież o przywrócenie szkół pobożnych do pierwotnego stanu, Niektóre sługi Bożego sentencye opisują się.

⁷⁵ Protestacja autora, w: I. Madejski, *Historia świątobliwego życia*, br. p.

⁷⁶ J. Buba, *Madejski Józef, Kazimierz*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Wrocław- Warszawa- Kraków- Gdańsk 1974, t. 19, s. 116; H. Pohoska, dz. cyt., s. 73, 89.